

УДК 394+322

DOI: <https://doi.org/10.33216/2220-6310/2023-105-1-31-44>

ФОРМУВАННЯ БЕЗПЕКОВОЇ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ПОЗИЦІЇ ЩОДО УКРАЇНСЬКОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ МОСКОВСЬКОГО ПАТРІАРХАТУ ЧЕРЕЗ ПРОСВІТНИЦЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ

М. М. Букач

ORCID 0000-0001-9778-2894

У статті акцентується увага на підтримці освітянами та громадянським суспільством дотримання законодавства країни для всіх, без винятку, релігійних організацій, щодо захисту свободи віросповідання. На підставі аналізу наукових публікацій та законодавства України, автор намагається показати неправдивість російської пропаганди, яка намагається порушення законодавства з боку Української православної церкви Московського патріархату (УПЦ МП), подати, як тиск держави на релігійну організацію та заборону на проведення релігійних заходів. Акцентується увага, що конфлікт має не релігійний, а політико-правовий вимір, і може бути вирішений шляхом діалогу та дотримання вимог законодавства України.

Причину проросійсько спрямованої діяльності УПЦ МП автор бачить у тому, що ця церква знаходиться у церковно-канонічному зв'язку із Російською православною церквою, тобто є її структурним підрозділом, а тому має виконувати накази синоду Російської православної церкви, який є вищим державним російським керівним органом у сфері релігії. Відверто проросійська позиція УПЦ МП призвела до суттєвого скорочення церковних громад цієї церкви та зростання серед українців прихильників ідеї щодо заборони діяльності УПЦ МП на теренах України.

У статті пропонуються шляхи розв'язання конфлікту між державою та УПЦ МП. Висвітлення означеної проблеми має допомогти громадянському суспільству зрозуміти особливості взаємовідносин між державою та УПЦ МП, а саме, чому ці відносини корінним чином відрізняються від взаємовідносин з іншими релігійними конфесіями.

Стаття є актуальною в контексті захисту прав та свобод віросповідання в Україні та розвитку громадянського суспільства. Зроблені висновки можуть бути корисними для політиків, правозахисників, освітян та громадських діячів, які зацікавлені у

захисті прав та свобод віросповідання у сучасному українському суспільстві. Ці висновки можуть стати основою для подальших досліджень та розробки стратегії взаємодії між релігійними організаціями та державою.

***Ключові слова:** просвітницька діяльність, громадянське суспільство, порушення законодавства, Українська православна церква Московського патріархату.*

Постановка проблеми у загальному виді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Відразу ж виникає запитання – чому виникла потреба у безпековій громадянській позиції, і саме щодо Української православної церкви Московського патріархату (УПЦ МП)? Адже у нас в країні прийнято модель взаємовідносин *автономії держави і церкви*, яка передбачає рівність усіх релігійних організацій перед законом, відсутність матеріальної підтримки релігійним організаціям з боку держави, невтручання держави у внутрішні справи церкви, за винятком випадків правопорушень з боку останньої. Саме правопорушення, масовість подібних дій з боку священників та не засудження їх керівництвом УПЦ МП стало причиною конфліктних ситуацій.

Багато громадян країни, а тим паче європейців, не розуміють різниці між Православною церквою України (ПЦУ) та Українською православною церквою Московського патріархату (УПЦ МП), для них це все українські церкви. Коли у розмові зі старшокласниками запитав – чи відвідують вони на Великдень церкву, деякі, відповіли, що бувають у церкви, але ходять виключно до української церкви УПЦ МП. Вони були дуже здивовані, коли дізналися, що УПЦ МП є філією РПЦ (російської православної церкви) в Україні. Саме назва «українська» вводить в оману значну частину громадян і молоді, і є порушенням законності та причиною конфлікту, який виник останнім часом на території України.

Освітнянська спільнота не може спокійно спостерігати за тим, як російська церква, прикриваючись українською назвою пропагує і підтримує «руський мир». Вчитель є носієм світла і знань, це просвітник, особа, яка допомагає з'ясувати істину і допомогти спрямувати подальший рух суспільства. І сьогодні, в часи тяжких випробувань, як для країни, так і для кожної людини, ці якості особливо затребувані. Держава потребує допомоги від вчителя, і тут ми б хотіли звернути увагу саме на просвітництво серед дітей та молоді. Але для того, щоб якісно виконувати цю безпекову роботу щодо захисту дитини, вчитель має своєчасно отримувати якісні науково перевірені і законодавчо обґрунтовані матеріали, які б допомогли йому викривати брехливість російської пропаганди.

Аналіз останніх досліджень. Агресивна політика нашого північного сусіда стала причиною того, що останнім часом науковці більше уваги стали приділяти проблемі розбудови безпечного освітнього середовища та протидії агресивній політиці у культурно-освітній сфері, про що свідчать роботи А. Астаф'єва та В. Короля, присвячені організації супротиву російській колонізації українського культурного простору. Звертають на себе увагу дослідження, присвячені соціокультурній безпеці у процесі підготовки майбутніх учителів до професійної діяльності А. Линенко та ціннісним аспектам формування духовності в освітній діяльності С. Резнікова. Заслужують на увагу дослідження Н. Нечіпор та Н. Тарасенко, присвячені проблемі формування безпечного освітнього середовища в умовах вищих військових навчальних закладів. Разом з тим, ми маємо констатувати, що залишається невирішеними ціла низка безпекових питань, і зокрема формування безпекової громадянської позиції засобами просвітницької діяльності.

Мета статті – на підставі аналізу наукових публікацій та законодавства України надати освітянам матеріал щодо розкриття та протидії розповсюдженню неправдивої інформації російської пропаганди серед громадянського суспільства, яка прагне представити порушення законодавства України з боку УПЦ МП як тиск на свободу віросповідання та заборону державою релігійної діяльності.

Виклад основного матеріалу. УПЦ МП – це потужна організація, яка на теренах України має розгалужену мережу монастирів, бібліотек, навчальних центрів, що надає їй можливість проводити системну роботу з населенням. Ця організація має більше церковних осередків, ніж у всіх політичних партій разом узятих, тому політики різних рівнів зважають на церковників і намагаються не мати з ними конфліктів, а тому дуже не просто приймаються рішення проти них, адже мати такого ворога, як УПЦ МП – дуже небезпечно. Більшість політиків просто залежні від цієї церкви, тому що саме під час виборів вони мають можливість робити благодійні внески на користь церкви, а отже передавати від конкретного політика допомогу вірянам у вигляді пайків. У цих умовах позиція священників, їхня згадка про політиків, їхня допомога у проведенні виборчої компанії, навіть їхнє благословення та інші форми впливу дуже важливі для успішної політичної компанії. Лише у місті Києві розташовано 187 церков і монастирів, підпорядкованих УПЦ МП, а в Україні на початку 2014 р. нараховувалося 12 410 таких закладів (МКІП: число релігійних громад ПЦУ становить понад 7 тисяч, УПЦ МП – майже 12 з половиною).

Анексія Кримського півострова та частини Донецької та Луганської областей призвели до того, що частина церковних громад почали переходити

до Православної церкви України (ПЦУ) та Української греко-католицької церкви (УГКЦ). Особливо активізувався процес відходу від УПЦ МП після того, як РФ розв'язала відкриту війну проти України. За рік війни УПЦ МП втратило в Україні майже чотири тисячі церков, разом з тим «... на кінець 2022 р. в Україні все ще діє 8 585 церков московського патріархату» (В Україні досі діє 8 585 церков московського патріархату). Для більшого розуміння наводимо мапу України з церквами УПЦ МП (рис. 1).

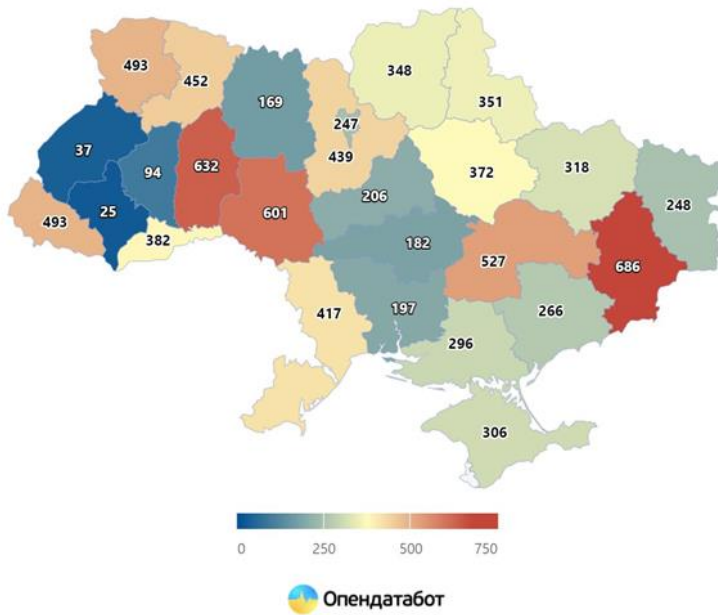

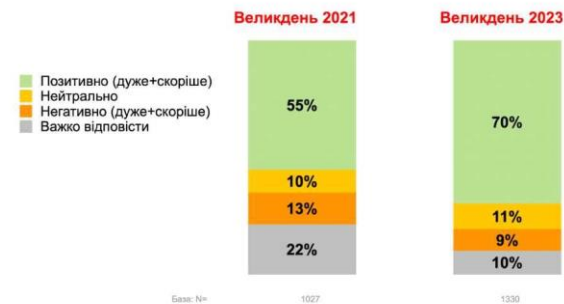
Рис. 1. Церкви московського патріархату в Україні (грудень 2022 р.)
(В Україні досі діє 8 585 церков московського патріархату)

Поведінка священнослужителів УПЦ МП, беззаперечні факти та речові докази, виявлені СБУ під час контрдиверсійних заходів у монастирях УПЦ МП, показали, чим під час війни займалися окремі представники УПЦ МП. Ці та інші факти сприяли подальшому погіршенню ставлення українців до цієї церкви. Опитування, проведені дослідницькою компанією Gradus Research напередодні свята Великодня 2023 р. показали, що за два роки чисельність українців, які підтримують УПЦ МП, зменшилась на 15%.

На рис. 2 представлено графіку з результатами соціопитування щодо діяльності УПЦ МП в Україні за Скотніковою.

**СТАВЛЕННЯ ДО ІДЕЇ ЗАБОРОНИ ДІЯЛЬНОСТІ
МОСКОВСЬКОГО ПАТРІАРХАТУ УКРАЇНСЬКОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ
НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ**

Gradus

Дослідження було проведено дослідницькою компанією Gradus Research методом самозаповнення анкети в онлайн-форматі. Опитування Gradus відображає структуру населення міст розміром більше 50 000 жителів у віці 18-60 років за статтю, віком, розміром населеного пункту і регіоном. Період проведення: травень-жовтень 2022 року і 13-14 червня 2023 року.

Рис. 2. Графіка з результатами соціопитування щодо діяльності УПЦ (МП) в Україні (Скотнікова)

І хоча ми бачимо, що поступово зменшується вплив УПЦ МП на громадянське суспільство, все ж розслабловатися нам зарано. Адже загальновідомо, що у кожному українському селі на протязі багатьох років працював батюшка Московського патріархату. Люди там вінчалися, хрестили дітей, сповідувалися, тобто дуже багато речей у цих людей пов'язано з УПЦ МП. Використовуючи таку національну рису українців, як потяг до духовного, доброго, світлого, РПЦ розвивала на теренах України мережу, яка глибоко проникла у підсвідомість українського суспільства. Крім того, не слід забувати, що УПЦ МП розробила та впроваджує в Україні цілу низку заходів (і не лише духовного характеру), спрямованих у комплексі впливати на вірян, які є постійними прихожанами. До таких заходів можна віднести:

- Організація безкоштовних обідів та роздача пайків для нужденних, під час яких проводяться проповіді та бесіди спрямовані на утвердження «русского мира», звучання пісень про Росію та ін.

- Організація паломництв віруючих до церков в Україні та за кордоном (в Афон, Ізраїль та ін.). Як розповідала в автобусі одна із прихожанок церкви УПЦ МП, своїй знайомій: «От я підтримую батюшку, то вже пів Європи об'їздила у паломницьких турах». Іншими словами, приймаєш їжу,

приймаєш поїздки – маєш відпрацювати через підтримку політики, яку проводить церква.

- Організація мережі недільних шкіл, де через ігри, пісні, бесіди поступово впроваджується серед дітей російська ідеологія.

- Застосування під час проведення релігійних обрядів арсеналу спеціальних психологічних технік впливу на свідомість людини, за допомогою яких можна отримати контроль над свідомістю людини. Віруюча людина приходить до церкви з вірою у Бога, а тому довіряє своєму пастирю і не завжди сприймає критично, те про що каже священник. Крім того, спеціально підготовлена атмосфера та соціальне середовище створює умови додаткового впливу. Людина починає погоджуватися з тим, про що говорять оточуючі. Тобто ці пастирі, використовуючи незахищені канали комунікації, нав'язують українцям проросійські погляди, ведучи їх проти власного народу і на підтримку окупантам. Як згадували українські військові, після звільнення Святогірської лаври від російських окупантів, люди, які ховалися у підвальних приміщеннях лаври, казали військовим ЗСУ, що у цій війні винна Україна. Якби українці не воювали проти Росії, то не було б і обстрілів. Це та позиція, яку просували священники, тобто здавайтеся, не чиніть спротиву ворогу, погоджуйтесь на рабську залежність, тоді все буде добре. Церква стала інструментом кремлівської політики, де через попів проводиться антиукраїнська діяльність.

Багато хто з вірян питає, у чому проявляється їх підривна діяльність? І, дійсно, більшість з них не закликають віруючих на пряму про необхідність зі зброєю виступати проти ЗСУ, проти української влади. Їх основне завдання через пропаганду брехливих міфів сіяти розбрат, невпевненість, незадоволення, поширювати наративи «руського миру» про братерські народи, про «велику російську культуру», про єдність слов'янських народів, про боротьбу з нацистами та ін.:

- Про братерські стосунки (хоча мільйонами вбивали і вбивають українців). Безумовно, історія знала різні приклади братерських взаємовідносин. Так от, якщо й можливо говорити про братерство у взаємовідносинах українців і росіян, то розуміння братерства з боку росіян схоже на любов Каїна до Авеля з давньосхідного міфу, у якому ім'я Каїна, стало називним, характеризуючи злу заздрісну людину, яка із-за ревнощів, здатна на підлість і навіть вбивство рідного брата Авеля. Прикриваючись «братерством», росіяни із зневагою ставилися до нашої віри, мови, культури. Під різними прапорами і назвами, будь-то Московське царство, Російська імперія, Радянський Союз, Російська Федерація, господарі Кремля нищили український народ, застосовуючи, як форми фізичного знищення українців, так і за допомогою штучних голодоморів або насильницьких переселень.

- Наголошують на єдності слов'янських народів (хоча росіяни ніякого відношення до слов'ян не мають, вони відносяться до фіно-угорської групи, що доведено багатьма науковими дослідженнями на генетичному рівні). Міф про єдність слов'янських народів їм потрібен лише для того, щоб спираючись на нього прикривати свою загарбницьку сутність (ми не завойовуємо народи, а повертаємо слов'ян до ісконної слов'янської єдності).

- Про «велику російську культуру» (яку викрадали і знищували на теренах України) та ін. Тобто, як кажуть у народі «тихою сапою» прагнуть досягти того, чого не зуміли завдяки військовій агресії.

- Православна віра нам каже – спасіння можливе через єдність з Ісусом Хрестом, а попи УПЦ МП говорять – спасіння можливе лише через єдність з Москвою. Вони Бога підмінили Москвою. Виходячи з цього, можна стверджувати, що УПЦ МП в Україні перетворилася в секту, тому й дозволило собі змінити християнську догматику.

- На початку повномасштабного вторгнення патріарх РПЦ Кирило (Гундяєв) подарував Серпневу ікону Божої Матері, командувачу Російської гвардії, тим самим, «благословив» російських військових на криваву війну в Україні. Із повідомлень ЗМІ «У Росії створити православну ПВК при церкві, яку назвуть «Андріївський хрест». Вбивати українців, найманців посилятимуть «з благословення» настоятеля храму в Кронштадті, а воюватимуть вони «під прапором» РПЦ та перебуватимуть у складі російських військ. Загалом у РПЦ вважають, що коли росіянин йде вбивати українців, це «змиває всі гріхи» (Скрипнюк, 2020). Нажаль, таких проявів підривної діяльності цієї церкви можна навести доволі багато.

УПЦ МП прагне показати, що в Україні відбувається тиск з боку держави на релігійну організацію і забороняється їй проводити релігійні заходи, але чи прагне держава впливати на релігійні заходи. Як повідомив О. Данілов, «У нас до релігії немає жодних претензій. Людина може вірити в Бога, в Аллаха, в кого вважає за потрібне. У нас є претензії до установи, яка не зареєстрована у відповідний до українського законодавства спосіб. Ви хочете ходити молитися? Ідіть і молитесь. Але інституції, які не зареєстровані у відповідний спосіб на території України, не можуть тут працювати» (Данілов розповів, що Україна зробила зі шпигунами із УПЦ МП). Про що ж йдеться? Згідно із законом України «Про свободу совісті та релігійні організації», церкви та інші релігійні установи, пов'язані з Московським патріархатом, мали показати свої зв'язки з країною-агресором» (В Україні досі діє 8 585 церков Московського патріархату). Тобто суть проблеми полягає в тому, що не виконуються вимоги законодавства України, а саме, Російська православна церква, згідно із законодавством України, має містити у своїй назві слово «російська». Це

саме головне! Тоді всім стане зрозуміло ситуацію, що УПЦ МП, як за документами, так і по суті є філією РПЦ, до речі, до 1990 р. ця церква носила назву Російська православна церква в Україні. Виконання вимог закону не дозволить прикриватися назвою «українська» УПЦ МП, але за таких умов, ця церква втратить більшість своїх вірян, які звертають свою увагу саме на назву «українська».

Чи є можливість і варіанти вирішення цього питання? Так, можливості такі є, і саме головне, що вони дозволені законодавчим полем України. Але слід зазначити, що дотримання законодавства, пов'язане з певними політичними, матеріальними або електоральними втратами для УПЦ МП, тому це викликає супротив. Якщо керівництво УПЦ МП вирішить зберегти у своїй назві слово «українська церква», то згідно із законодавством, вони мають діяти за першими двома сценаріями:

- УПЦ МП отримує Томос від РПЦ, якій дає їй право бути самостійною церквою і організувати взаємодію (спілкування) з іншими православними церквами. Задля збереження своїх структур в Україні, Московська патріархія може надати автокефалію УПЦ МП, але у цьому випадку, РПЦ одразу практично втрачає половину всіх своїх вірян (нагадаємо, що половина парафій РПЦ знаходяться на теренах України, чверть у РФ та чверть – це закордонні парафії), що суттєво послаблює її вплив у православному світі. Такий крок є дуже болісним для РПЦ, тому малоймовірним.

- УПЦ МП, не отримавши Томосу від РПЦ, приймає самостійно рішення про відділення від московського патріархату, тобто проголошує автокефалію від РПЦ. Такий крок значно погіршить канонічний статус священнослужителів цієї церкви, оскільки вони втратять фінансову підтримку з боку РПЦ, крім того, що автокефалію ніхто не визнає, тобто така автокефальна УПЦ залишиться у повній міжнародній ізоляції. Подібну ситуацію ми вже спостерігали в Україні, коли УПЦ Київського патріархату, яку на той час очолював митрополит Філарет (Денисенко), об'явила про свою автокефалію, але не була визнана іншими церквами. До Вселенського патріарха за Томосом УПЦ МП звернутися не зможе, оскільки, за церковними канонами, одному народові два Томоси не видаються (нагадаємо, що Томос вже отримала Православна церква України (ПЦУ)). У цій ситуації Московський патріархат і надалі фактично буде контролювати цю «автокефальну» Церкву. Отже, такий варіант майже нічого не вирішує, а лише завуальовує проблему.

Якщо керівництво УПЦ МП обере сценарії, спрямовані на об'єднання з ПЦУ, то можливі наступні варіанти:

- УПЦ МП об'єднується з ПЦУ. Такий об'єднавчий Собор уже відбувся у 2018 році, на який всі ієрархи нинішньої УПЦ МП отримували запрошення, тому, з канонічної точки зору, повторне дійство виглядатиме нонсенсом. ПЦУ нині має Томос і є самодостатньою автокефальною Церквою. Крім того, новий Об'єднавчий собор із такою потужною структурою, як УПЦ МП, фактично означатиме переформатування ПЦУ, що може призвести до обрання нового предстоятеля із середовища УПЦ МП, що фактично збереже москвофільську структуру, але уже із канонічним статусом, що посилить позиції Московської патріархії у протистоянні із Вселенським патріархом. Такий сценарій не буде підтриманий ні Вселенським патріархом, ні керівництвом ПЦУ.

- Частина священників УПЦ МП, яка готова покаятися, визнати свої помилки і прийняти ідею Православної церкви України (визнати рішення Собору 15 грудня 2018 р.), буде влита в структуру ПЦУ на відповідних (узгоджених заздалегідь) умовах. Але такому сценарію на даний час всіляко протидіє керівництво УПЦ МП.

- Якщо керівництво УПЦ МП вирішить відмовитися в назві від слова «українська», тобто виконає вимоги Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації», тобто назва цієї церкви буде такою, якою вона була до 1990 р. «Російська православна церква в Україні», то це призведе до суттєвого відтоку вірян від цієї структури, які сприймають Росію і її церкву як ворожу.

Як бачимо із поданих сценаріїв, є різні варіанти подальшого розвитку подій, але рішення має приймати саме керівництво УПЦ МП. Єдине, на що слід наголосити, це рішення має бути основане на дотриманні законодавства України, що дозволить у подальшому уникнути конфліктних ситуацій.

Держава не втручається у релігійні справи церков, а лише вимагає від УПЦ МП чітко визначитися зі своєю приналежністю (чи є ця церква частиною РПЦ, чи вона є самостійним утворенням) і відповідно зареєструватися. Щоб люди розуміли, яка це церква, українська чи російська. Якщо це російська церква, то вона не має права прикриватися назвою «українська». Але практичні дії керівництва УПЦ МП вказують на те, що воно бажає й надалі прикриватися назвою «українська», а по суті залишатися російською, про що свідчать висновки експертної групи, яка проаналізувала Статут УПЦ МП на відповідність законодавству України. Державна служба України з етнополітики та свободи совісті, на підставі роботи експертної групи, заявила про наявність церковно-канонічного зв'язку Української православної церкви Московського патріархату із Російською православною церквою. Тобто твердження УПЦ МП про незалежність від РПЦ, не відповідають дійсності (Комісія зробила висновок,

що УПЦ МП продовжує перебувати відносно РПЦ у відносинах підпорядкування).

І дійсно, який ще міг бути зроблений висновок, коли очільником Московського патріархату і всієї РПЦ, до складу якої входить УПЦ МП, є патріарх Кирило (Гундяєв). Другий, після патріарха титул єпископа у православній церкві – це митрополит. Відповідно, митрополит Онуфрій (Березовський), який очолює Українську православну церкву московського патріархату (УПЦ МП) підпорядковується патріарху, і є постійним членом Священного Синоду Російської православної церкви. Тобто митрополит Онуфрій (Березовський) входить до керівництва РПЦ, безпосереднім керівником якої є Патріарх Московський і всієї Руси Кирило. Виходячи з цього, стає зрозумілим, чому УПЦ МП/РПЦ не зробила здавалося б очевидні кроки:

- не засудили патріарха РПЦ Кирила, який відкрито підтримав війну проти України і подарував ікону Російської національної гвардії, яка направлялася на вбивства українських громадян;

- не засудили священників-зрадників, які брали участь у зібранні в Кремлівському палаці, присвяченому приєднанню Донецької, Луганської, Запорізької та Херсонської областей до складу РФ;

- не позбавили сану тих священнослужителів, які закликали до підтримки російських військ і поваленню українського уряду;

- не покарали священників, які були упіймані на розвідувально-диверсійній діяльності на користь РФ або відмовлялися відспівувати загиблих українських воїнів та ін.;

УПЦ МП виступили разом із РПЦ проти рішення Вселенського патріарху Варфоломія щодо надання Томосу ПЦУ тощо.

Все це відбувається тому, що УПЦ МП є складовою РПЦ, а отже не може не підтримувати політику власного керівництва, саме тому значна частина священників цієї церкви активно проводять гібридну агресію через проповіді у церкві.

Ще один аспект, на який слід звернути особливу увагу, це те, що УПЦ МП в Україні потрібно розглядати, як державну російську структуру. Свого часу Петро I ліквідував в Росії патріархію і створив Святійший урядуючий синод, який отримав статус вищого державного органу церковно-адміністративної влади (указ Петра I від 25.01.1721 р.), тобто з тих часів Російська православна церква стала частиною російського державного апарату, такою ж як Міністерство оборони, Міністерство внутрішніх справ, Федеральна служба безпеки та ін.

А тепер запрошується запитання:

Чомусь ми вважаємо, що така частина державного російського апарату, як Міністерство оборони, яке представлено російськими військами, не має права перебувати на нашій території. Чомусь ми вважаємо, що така частина російського державного апарату, як Міністерство внутрішніх справ, яка представлена Росгвардією, не має бути на нашій території. Чомусь ми вважаємо, що така частина російського державного апарату, як Федеральна служба безпеки, яка представлена агентами ФСБ, не має бути на нашій території. І чомусь ми досі терпимо таку частину російського державного апарату, яка називається Російська православна церква. Ці, вищезгадані російські державні структури потрібно давно вже прирівняти. Тим паче, що ні для кого не є секретом, що більшість священнослужителів УПЦ МП, мають підписані угоди про співробітництво з ФСБ, багато хто з них є кадровими офіцерами ФСБ. А ті з них, хто займає провідні позиції в ієрархії, очолює великі приходи, мають і відповідні звання полковників і генералів. Тобто ми бачимо окупаційних офіцерів, які відрізняються тільки тим, що їхня форма – не військовий камуфляж, а чорна ряса. В усьому іншому, це частина російського окупаційного апарату.

Зверніть увагу на такий факт: під час військових дій можливий лише обмін військових однієї сторони конфлікту на військових іншої сторони конфлікту, на цивільних осіб ці обміни не розповсюджуються. Так от, за повідомленням секретаря Ради національної безпеки та оборони України Олексія Данілова в інтерв'ю «Укрінформу», Україна задіяла в обміні полоненими з Росією представників розвідки країни-агресора з УПЦ МП. (Данілов розповів, що Україна зробила зі шпигунами із УПЦ МП). Як наголосив в своєму виступі Є. Дикий, «з окупантами ми воюємо, судимо їх за зраду, а людей, які є частиною тієї ж структури, але виконують завдання у чорних рясах, ми до них ставимося на багато поблажливіше. З цим слід закінчувати» (Дикий).

Побоюючись негативної реакції з боку світової спільноти, держава вимушена діяти обережно, в межах закону при вирішенні цього питання. Допомогти державі має громадянське суспільство і, зокрема, освітяни через просвітницьку діяльність. Лише разом держава і суспільство можуть більш чітко висловити свою позицію: УПЦ МП в тому стані, в якому воно є сьогодні, – це ворог, а отже діяти проти нього слід відповідним чином. Московська патріархія не може мати жодного місця на українській землі. Доки УПЦ МП буде діяти на Україні, доти ми будемо завжди у небезпеці, а «руський мир» буде повертатися в Україну, як тільки десь буде розслаблення.

Ця церква заражає вірусом «руського миру» вірян, створює небезпеку для держави і працює проти національної незалежності. Українці знають,

якщо приходить якась зараза, потрібно робити вакцинацію. Ми, просвітники, маємо, висловлюючись медичною термінологією, зробити культурні ін'єкції у громадській свідомості проти «руського миру». У ситуації, коли країна є кандидатом на вступ до ЄС, а на Заході дуже ретельно ставляться до питань свободи совісті та віросповідання, цим питанням мають приділяти більше уваги на державному рівні. Слід приділяти більше уваги щодо роз'яснювальної роботи, не лише серед вірян, але й пояснювати закордонним журналістам, надавати інформацію освітянам, щоб протидіяти неправдивій інформації та надати громадянському суспільству законодавчу підтримку та аналітику щодо ситуації, яка виникла навколо УПЦ МП.

Сьогодні часто можна почути серед пересічних громадян такі думки, що от закінчиться війна, повернуться наші воїни, і тоді ми наведемо лад з цією УПЦ МП. На нашу думку, така позиція не відповідає українським традиціям. Адже загально відомо, що українці – гарні господарі, а тому дорогих гостей (якими є наші захисники) приймають у чистій прибраній оселі. Отже, шановні освітяни, нам слід вже зараз засукати рукави і організувати генеральне прибирання нашої оселі від проросійського ідеологічного бруду і долучитися до нашої великої перемоги.

Нашому поколінню випало велике щастя – здобути те, про що багато століть мріяли мільйони українців, а саме здобути свободу, до якої закликав нас Т.Г. Шевченко:

Не смійтеся, чужі люде!
Церков-домовина
Розвалиться... і з під неї
Встане Україна.
І розвіє тьму неволі,
Світ правди засвітить,
І помоляться на волі
Невольничі діти!...» (8, с. 186).

Література

1. В Україні досі діє 8 585 церков московського патріархату. URL: <https://gwaramedia.com/v-ukraini-dosi-diie-8-585-czerkov-moskovskogo-patriarhatu/> (дата звернення: 07.04.2023).
2. Данілов розповів, що Україна зробила зі шпигунами із УПЦ МП. URL: <https://glavcom.ua/country/politics/danilov-rozpoviv-shcho-ukrajina-zrobila-zi-shpihunami-iz-upts-mp-919189.html> (дата звернення: 06.04.2023).
3. Дикий Є. Московські попи в агонії! URL: <https://www.youtube.com/watch?v=6655sPIPPFE> (дата звернення: 01.04.2023).
4. Комісія зробила висновок, що УПЦ МП продовжує перебувати відносно РПЦ у відносинах підпорядкування. URL: <https://zn.ua/ukr/UKRAINE/upts-mp-dosi->

- pidporjadkovana-rpts-visnovok-ekspertiv-derzhnopolitiki.html (дата звернення: 05.04.2023).
5. МКІП: число релігійних громад ПЦУ становить понад 7 тисяч, УПЦ МП – майже 12 з половиною. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-chyslo-relihijnyh-hromad/31023363.html> (дата звернення: 17.04.2023).
  6. Скотнікова О. 70% українців підтримують заборону діяльності УПЦ МП, — соопитування. URL: <https://vechirniy.kyiv.ua/news/81464/> (дата звернення: 16.04.2023).
  7. Скрипнюк О.О. Сучасний авторитарний режим: характерні риси і прояви. *Journal «ScienceRise: Juridical Science»* № 2 (12) 2020. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/335266747.pdf> (дата звернення: 13.01.2023).
  8. Шевченко Т.Г. Кобзар. Донецьк: ТОВ ВКФ «БАО», 2009. 480 с.

References

1. V Ukraini dosi diie 8 585 cerkov moskovskoho patriarkhatu [8,585 churches of the Moscow Patriarchate are still active in Ukraine]. Retrieved from: <https://gwaramedia.com/v-ukraini-dosi-diie-8-585-cerkov-moskovskogo-patriarhatu/> (date of appeal: 07.04.2023) (ukr).
2. Danilov rozpoviv, shcho Ukraina zrobyla zi shpyhunamy iz UPCz MP [Danilov told what Ukraine did with the spies from the Ukrainian Orthodox Church of the MP]. Retrieved from: <https://glavcom.ua/country/politics/danilov-rozpoviv-shcho-ukrajina-zrobyla-zi-shpyhunamy-iz-upts-mp-919189.html> (date of appeal: 06.04.2023) (ukr).
3. Dykyi, Ye. Moskovski popy v ahonii! [Moscow priests in agony!]. Retrieved from: <https://www.youtube.com/watch?v=6655sPIPPFE> (data zvernennya: 01.04.2023) (ukr).
4. Komisiia zrobyla vysnovok, shcho UPCz MP prodovzhuie perebuvaty vidnosno RPCz u vidnosynakh pidporiadkuvannia [The commission concluded that the UOC MP continues to be subordinate to the Russian Orthodox Church]. Retrieved from: <https://zn.ua/ukr/UKRAINE/upts-mp-dosi-pidporjadkovana-rpts-visnovok-ekspertiv-derzhnopolitiki.html> (date of appeal: 05.04.2023) (ukr).
5. МКІП: чысло реліхііных громад РСЗУ становыт понад 7 тысяч, UPCz MP – маізве 12 з паловыноі [МКІП: the number of religious communities of the OCU is more than 7 thousand, the UOC MP - almost 12 and a half]. Retrieved from: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-chyslo-relihijnyh-hromad/31023363.html> (data zvernennya: 17.04.2023) (ukr).
6. Skotnikova, O. 70% ukrainsiv pidtrymuiut zaboronu diialnosti UPCz MP, — sotsopytuvannia [70% of Ukrainians support banning the activities of the Ukrainian Orthodox Church of the MP, poll]. Retrieved from: <https://vechirniy.kyiv.ua/news/81464/> (date of appeal: 16.04.2023) (ukr).
7. Skrypniuk, O. O. Suchasnyi avtorytarnyi rezhym: kharakterni rysy i proiavy [Modern authoritarian regime: characteristic features and manifestations]. *Journal «Science Rise: Juridical Science»*. Retrieved from № 2 (12) 2020 <https://core.ac.uk/download/pdf/335266747.pdf> (date of appeal: 13.01.2023) (ukr).
8. Shevchenko, T.H. (2009). Kobzar. Donetsk: TOV VKF «BAO» (ukr).

FORMATION OF A SECURE CIVIL POSITION REGARDING THE UKRAINIAN ORTHODOX CHURCH OF THE MOSCOW PATRIARCHATE THROUGH EDUCATIONAL ACTIVITIES

M. Bukach

The article emphasizes the support of educators and civil society for compliance with the country's legislation for all, without exception, religious organizations, regarding the protection of freedom of religion. Based on the analysis of scientific publications and the legislation of Ukraine, the author tries to show the falsehood of Russian propaganda, which tries to violate the legislation on the part of the Ukrainian Orthodox Church of the Moscow Patriarchate (UOC MP), to present it as state pressure on a religious organization and a ban on religious events. It is emphasized that the conflict has a political and legal dimension, not a religious one, and can be resolved through dialogue and compliance with the requirements of Ukrainian legislation.

The author sees the reason for the pro-Russian activities of the UOC MP in the fact that this church is in a church-canonical relationship with the Russian Orthodox Church, i.e. it is its structural subdivision, and therefore it must follow the orders of the Synod of the Russian Orthodox Church, which is the highest Russian state leader body in the field of religion. The openly pro-Russian position of the UOC MP led to a significant reduction in church communities of this church and the growth among Ukrainians of supporters of the idea of banning the activities of the UOC MP on the territory of Ukraine.

The article suggests ways to resolve the conflict between the state and the UOC MP. Highlighting the specified problem should help civil society to understand the specifics of the relationship between the state and the UOC MP, namely, why this relationship is fundamentally different from the relationship with other religious denominations.

The article is relevant in the context of the protection of religious rights and freedoms in Ukraine and the development of civil society. The conclusions drawn may be useful for politicians, human rights defenders, educators and public figures who are interested in protecting religious rights and freedoms in modern Ukrainian society. These conclusions can become the basis for further research and development of a strategy for interaction between religious organizations and the state.

Key words: *educational activity, civil society, violation of legislation, Ukrainian Orthodox Church of the Moscow Patriarchate.*

Букач Микола Миколайович – доктор педагогічних наук, професор кафедри філософії освіти «Одеської академії неперервної освіти Одеської обласної ради» (м. Одеса, Україна). E-mail: nbukach@gmail.com

Bukach Mykola Mykolaiovych – Doctor of Pedagogy, Professor, Department of Educational Policy, “Odesa Academy of Continuous Education for Odesa Oblast” (Odesa, Ukraine). E-mail: nbukach@gmail.com